

AKIL KİŞİLER KURULU TOPLANTISI

1 Mart March 2012 Baku-Azerbaycan

İSLAM ÜLKELERİ DÜŞÜNCE KURULUŞLARI PLATFORMU (ISTTP)

ISTTP

THINK TANKS PLATFORM OF THE MEMBER COUNTRIES OF THE OIC
İKİ ÜYESİ ÜLKELER DÜŞÜNCE KURULUŞLARI PLATFORMU
LA PLATE-FORME D'CENTRES DE STRATEGIE DES PAYS DE MEMBRE D'OIC
مركز مؤسسات الفكر بالبلدان الأعضاء في منظمة المؤتمر الإسلامي

www.isttp.com

TASAM

TÜRK ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
TURKISH ASIAN CENTER FOR STRATEGIC STUDIES

www.tasam.org

İSLAM ÜLKELERİ DÜŞÜNCE KURULUŞLARI PLATFORMU (ISTTP)

1 Mart 2012 Baku-Azerbaycan

TASLAK RAPOR (ÖZET)

İslam Ülkeleri Düşünce Kuruluşları Platformu (ISTTP)

1. AKİL KİŞİLER KURULU TOPLANTISI

(1 Mart 2012, Bakü - Azerbaycan)

İİT Üyesi Ülkeler Düşünce Kuruluşları Forumu'nun birincisinde oluşturulması önerilen ve ikincisinde teyit edilen “**ISTTP (İslam Ülkeleri Düşünce Kuruluşları Platformu) Akil Kişiler Kurulu**”nun ilk toplantısı 1 Mart 2012 tarihinde Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de 3. İİT Ülkeleri Düşünce Kuruluşları Forumu marjında aşağıda isimleri belirtilen kurul tarafından ve yine aşağıda verilen gündemle gerçekleştirilmiştir:

A. ISTTP AKİL KİŞİLER KURULU LİSTESİ

1. Büyükelçi (e.) **Ömür ORHUN**, İİT & TASAM, Türkiye
2. Prof. Dr. **Zaleha KAMARUDDIN**, Malezya İslam Üniversitesi Rektörü
3. Büyükelçi Dr. **Mostafa DOLATYAR**, IPIS, İran
4. Senator **Müşahid Hussain SYED**, IPRI, Pakistan
5. Büyükelçi **Humayun KABIR**, Bangladesh Enterprise Institute
6. Dr. **Hatem EL KADI**, Chairman of IDSC, Mısır
7. Prof. **Shamseldin Zeinal Abdin**, African Center for Development and Strategic Studies - ACDESS, Sudan
8. **Elnur Aslanov**, Political Analysis and Information Provision Department of Administration of the President of the Republic of Azerbaijan

İSLAM ÜLKELERİ DÜŞÜNCE KURULUŞLARI PLATFORMU (ISTTP)

1 Mart 2012 Baku-Azerbaycan

B. ISTTP 1. AKIL KİŞİLER KURULU TOPLANTISI GÜNDEMİ

1. Giriş
2. Akil Kişiler Kurulunun görevleri, işlevleri ve yeni üyeleri (2012 Eylem Planı)
3. İİT Üyesi Ülkeler Düşünce Kuruluşları Forumu'nun kurumsallaşması ile ilgili müzakereler
4. "STK'lara / Düşünce Kuruluşlarına İİT tarafından danışmanlık statüsü verilmesine dair kurallar" ile ilgili görüşmeler
5. İİT Üyesi ülkelerde değişim ve dönüşüme düşünce kuruluşlarının stratejik katkılarına dair öneriler.
6. İİT üyesi ülkelerin düşünce kuruluşları ile Batı'daki emsalleri arasındaki etkileşim üzerine mülahazalar
7. İİT Üyesi Ülkeler Düşünce Kuruluşları Forumu üyeliği kriterleri (kalifikasyonlar ve kısıtlar, resmi ya da gayri resmi olma durumu vb)
8. Diğer meseleler

C. TOPLANTI KONUŞMA NOTLARI ÖZETİ

1. İİT Ülkeleri Düşünce Kuruluşları ile İlgili Görüşler

Düşünce kuruluşlarının oluşturulması ve kurumsallaştırılması bağlamında Batı'daki örnekleri ile karşılaştırıldığında, **İİT ülkelerinin ciddi kurumsal eksiklikleri olduğu görülmektedir.** Son 10-15 yıl içerisinde Türkiye'de düşünce kuruluşlarının geliştirilmesi ile ilgili ciddi çalışmalar görülmüşse de, henüz yeterli düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır.

İİT üyesi ülkelerdeki düşünce kuruluşlarına genel olarak bakıldığında, büyük çoğunluğunun resmi kurumlara bağlı düşünce kuruluşlarından oluştuğu görülmektedir. Sivil düşünce kuruluşu sayısı ise oldukça azdır. Bu bağlamda gelinen nokta umut verici olsa da alınması gereken daha çok mesafe bulunmaktadır. **İİT ülkelerinde de Sivil toplum tarafından yönetilen düşünce kuruluşlarının gelişmesine ağırlık verilmelidir.**

Dünyada görülen hızlı gelişmelerle baş etme noktasında **İİT ülkelerinde görülen en önemli eksiklik nitelikli insan kaynağıdır.** Bu nedenle İİT ülkeleri sektörel çalışmalara ağırlık vermek zorundadırlar. Nitekim ABD'deki önde gelen 1770 düşünce kuruluşundan sadece yüz kadarı dış politika ve jeo-strateji alanlarında araştırmalar yapmakta, diğerleri ise **sektörel çalışmalara ağırlık vermektedir.**

İSLAM ÜLKELERİ DÜŞÜNCE KURULUŞLARI PLATFORMU (ISTTP)

1 Mart 2012 Baku-Azerbaycan

Dolayısıyla, İİT ülkelerinde de, örneğin eğitimle ilgili araştırmalar sadece eğitim bakanlıklarının bir işi olarak görülmemeli, düşünce kuruluşları da bu noktada devreye girmelidir. Düşünce kuruluşları sadece güvenlik ve dış politika alanlarında değil, her alanda derinlikli çalışmalar yürütmelidirler. Örneğin “**kamu yönetiminde inovasyon**” bu gün en fazla üzerinde durulması gereken konular arasında yer almasına rağmen, pek çok İİT ülkesinde bu noktada ciddi bir faaliyetin olmaması oldukça düşündürücüdür.

İİT ülkeleri arasında sağlıklı etkileşim kurulabilmesi için gerekli olan ilk şey uygun **enformasyon kanallarının oluşturulması ve edinilen enformasyonun sağlıklı biçimde değerlendirilmesidir**. Düşünce kuruluşlarına burada önemli görevler düşmektedir. Bu nedenle İİT ülkelerinde düşünce kuruluşlarının yüksek düzeyde kalifiye eleman istihdam edebilmelerine fırsat tanınmalıdır. Bazı spesifik konuların gereği gibi ele alınabilmesi için İİT içinde özgün ağlar (network) oluşturulmalıdır. Bu ağlar kamuoyları, karar alıcılar ve halklar arasında etkileşimin geliştirilmesi ve tarafların birbirlerini kolayca ve zamanında bilgilendirebilmelerini sağlama noktasında önemlidir. Dolayısıyla düşünce kuruluşları İİT ülkelerinin stratejik çıkarları ile ilgili enformasyonu basitleştirip genelleştirmeli ve gençlerin istifadesine sunulmalıdır.

Batılı ülkelerde düşünce kuruluşları çok önemli roller oynamaktadırlar. Batılı düşünce kurumları olayların akışı ile ilgili yaptıkları ciddi araştırmalar sonunda daha net bir algı geliştirmekte ve bu çerçevede kendi ülkelerinin çıkarlarını koruma adına daha sağlıklı gelecek vizyonu belirleyebilmektedirler. İİT üyesi ülkelerde önemli eksiklerden biri yeterli sayıda ve kalifikasyonda düşünce kuruluşu bulunmaması ise de, bir **diğer önemli eksiklik mevcut düşünce kuruluşlarınca üretilen bilgilerin karar alıcılarca gereği gibi değerlendirilememesidir**. Örneğin Mısır’da IDSC Arap Baharı gelmeden aylar öncesi senaryoyu karar alıcılara iletmiş ama karar alıcılar bunu dikkate almamıştır. İİT ülkelerinde düşünce kuruluşların imajları, mekanizmaları ve statüleri geliştirilmeli; ekonomi, siyaset, eğitim vb alanlarında nitelikli çalışmalar yapmaları sağlanmalıdır.

Düşünce kuruluşlarının sayısı, niteliği ve imajı ile ilgili olarak tüm İİT ülkelerinde ciddi sorunlar görülmekle birlikte, özellikle bazı yoksul İİT ülkelerinde hiçbir düşünce kuruluşu bulunmamaktadır. Bu Düşünce kuruluşuna sahip olmayan yoksul ülkelere düşünce kuruluşu oluşturulması yönünde yardımcı olunmalı, IKB gibi kurumlardan bu noktada yardımcı olmak üzere finansal kaynak sağlanmalıdır. Bu konularda ISTTP Akil Kişiler Kurulu ve mevcut diğer kurumlar öncü rol alabilir.

2. ISTTP Akil Kişiler Kurulunun Kurumsal Çerçevesi

OIC temsilcisi “STK’lara/Düşünce Kuruluşlarına İİT Bünyesinde Danışmanlık Statüsü Verilmesine Dair Kurallar”ı açıklamış; Forum’un da İİT’ye danışmanlık statüsü için başvurabileceğini belirtmiştir. Ayrıca, OIC’nin Forum’u destekliyor olmasına rağmen, kendisinin forumdaki mevcudiyetinin kişisel düzeyde olacağını da belirtmiştir. Yine, Bağımsız Daimi İnsan Hakları Komisyonu başta olmak üzere İİT’nin insan hakları alanındaki başarıları ile ilgili de kısa bilgilendirmede bulunmuştur.

İSLAM ÜLKELERİ DÜŞÜNCE KURULUŞLARI PLATFORMU (ISTTP)

1 Mart 2012 Baku-Azerbaycan

Bu çerçevede, İİT Düşünce Kuruluşları Forumu'nun ve ISTTP Akil Kişiler Kurulu gibi bu çerçevede oluşturulan/oluşturulacak olan kurul ve kurumların İİT'nin resmi parçası olmayacakları dile getirilmiştir. **Forum ve ilgili kurul ve kurumlar İİT ile yakın diyalog içerisinde ve esnek bir üslup ile faaliyetlerini sürdürecektir.** Kurumsallaştırmaya çalıştığımız bu inisiyatif İİT için bir ilk özelliği taşımaktadır. Çalışmaların yüzeysel kalmaması koşuluyla, bu inisiyatif ile dünya kamuoyuna önemli mesajlar verilebilir. ISTTP Akil Kişiler Kurulu ilk toplantısını sekiz kişilik bir katılımı gerçekleştirmiştir. Kurul üyeliği coğrafi, stratejik ve demografik anlamda çeşitli dengeler gözetilerek belirlenmeye çalışılmıştır. Bu durumda **Endonezya, Körfez Ülkeleri, Orta Asya Ülkeleri, Nijerya'dan birer temsilcinin daha belirlenmesi gereği** ortaya çıkmıştır.

Her ülkenin kendi dinamikleri bulunmaktadır. Bu noktada, İSTTP Akil Kişiler Kurulu'nun ve çalışmalarının ülke milliyetçiliğinden etkilenmesi, örneğin Türk, İranlı, Arap kimlikleri ön plana çıkarılması Kurul'un kredibilitesini ve etkinliğini azaltacaktır. **Çalışmaların işbirliği ve tamamlayıcılık ilişkileri içerisinde yürütülmesi verimliliği artıracaktır.**

Akil Kişiler Kurulu İİT ülkelerinde sorun teşkil eden alanlarda ön alıcı ve çözümü kolaylaştırıcı düşünceler üretme amacı ile oluşturulmuştur. Mevcut durumda öne çıkan sorunlar **kadın, eğitim, sıcak çatışmalar, ülke ve bölge sorunları, çevre**, vb olarak gözükmektedir. Akil Kişiler Kurulu'nun bu sorunlarla ilgili **inceleme seyahatleri** yapmaları gerekecektir. Sadece görüş alışverişleri yeterli olmayacak; ön alıcı ve icraî çalışmaların da yapılması gerekecektir.

D. ÖNERİLER ÖZETİ

1. ISTTP Akil Kişiler Kurulu'nun Niteliği ve Çalışma Öncelikleri

- ISTTP Akil Kişiler Kurulu gönüllü olarak bir araya gelen düşünce kuruluşları temsilcilerinden oluşan İİT Ülkeleri Düşünce Kuruluşları Forumu bünyesinde oluşturulmuş istişari bir organdır. İİT Ülkeleri Düşünce Kuruluşları Forumu gibi **ISTTP Akil Kişiler Kurulu da sivil bir inisiyatiftir ve sivil bir inisiyatif olarak varlığını sürdürmelidir.**
- ISTTP Akil Kişiler Kurulu faaliyetlerinde iletişim için **İngilizce** dilinde iyi bir ortam hazırlanmalı, özel toplantılarda ve görüşmelerde **Chatham House** kuralları geçerli olmalıdır. Toplantıları hangi aktörlerin hangi koşullarda gerçekleştireceği kurallara bağlanmalıdır.

İSLAM ÜLKELERİ DÜŞÜNCE KURULUŞLARI PLATFORMU (ISTTP)

1 Mart 2012 Baku-Azerbaycan

- ISTTP Akil Kişiler Kurulu üye sayısı 12 ya da en fazla 15 olmalıdır. Bu çerçevede **Endonezya, Körfez Ülkeleri, Orta Asya Ülkeleri, Nijerya'dan** birer temsilcinin daha belirlenmesi gerektiğine karar verilmiştir.
- Çalışmaların mevsimsel (gelip geçici) konular üzerinde yoğunlaşması zorunlu değildir. İSTTP Akil Kişiler Kurulu **kadın, eğitim, sıcak çatışmalar, ülke ve bölge sorunları, çevre vb konularda çalışmalar yürütmeli, gerektiğinde Kurul üyeleri bu sorunlarla ilgili inceleme seyahatleri yapmalı ve İİT başta olmak üzere uluslararası kurumlara ve diğer ilgili mercilere sunmak üzere raporlar hazırlamalıdır.** Farklı sektörel konularda Akil Kişiler Kurulu olarak çalışmak üzere küçük gruplar oluşturulabilir. Dikkat çekici ve doğrudan sorunları çözmeye yönelik raporlar hazırlanmalıdır.
- İİT ülkelerinde **meydana gelen ve diğer ülkeleri etkilemesi muhtemel gelişmeler masaya yatırılmalıdır.**
- İİT devlet/hükümet başkanları zirvesinden ve dışişleri bakanları toplantılarından önce yapılan toplantı ve diğer çalışmalarla öneriler hazırlanmalıdır.
- Forum ve Akil Kişiler Kurulu için **İstanbul'daki mevcut genel sekreterlik güçlendirilmeli ve yıllık bütçesi, paydaşları belirlenmelidir.** Daha önceki Forumlar tarafından önerilen ve kurulan **ISTTP web portalı aktifleştirilmelidir.**
- İİT Düşünce Kuruluşları Forumu, ISTTP Akil Kişiler Kurulu çalışmaları bakımından en **önemli husus sürecin yönetilebilir olmasıdır.** İİT bünyesinde pek çok kurum olsa da sürecin yönetilmesi noktasında ciddi eksiklikler bulunmaktadır. Bürokratik hantallık bu eksikliklerin en temel nedenlerinden biri durumundadır. **Yönetilebilir sivil inisiyatiflerin oluşturulması, güçlendirilmesi ve korunması bu bağlamda büyük önem taşımaktadır.**
- Ramazan ayından önce bu konulardaki düşüncelerin hayata geçirilebilmesi için somut adımlar atılmalıdır. Sıradaki toplantı 2012 Haziran ayının 2. haftasında Ramazan'dan önce Malezya'da gerçekleştirilebilir. (Malezya temsilcisinin daveti)

2. İİT Düşünce Kuruluşları ve Forum

- İİT Düşünce Kuruluşları Forumu her hangi bir yasal statüye sahip değildir. Forum gönüllü olarak bir araya gelen düşünce kuruluşları temsilcilerinden oluşmaktadır. Bunun için imzalanmış herhangi bir belge bulunmamaktadır. Akil Kişiler Kurulu, Forum'un istişare organıdır.
- Gelişmiş dünyada resmi kurumların söyleyebileceği şey farklıdır, gayri resmi kurumların söyleyebilecekleri şeyler ise daha farklıdır. Forum ve ilgili kurullar herhangi bir devlet ya da uluslararası kurum ile resmi bağlılık içerisinde olmayacak ama resmi mercilerle danışma ve görüşme içerisinde olunması sağlanacaktır. **Bu inisiyatif sivil olmalı ve sivil kalmalıdır.**

İSLAM ÜLKELERİ DÜŞÜNCE KURULUŞLARI PLATFORMU (ISTTP)

1 Mart 2012 Baku-Azerbaycan

Forum'un kurumsallaşması **İİT tarafından bir şekilde tanınmasına bağlıdır**. Bunun için bir takım seçenekler önerilebilir. **Forum İİT genel sekreterliğine entelektüel katkı sağlayan bir statüye kavuşabilir**. Ya da, İİT genel sekreterliği ve üye ülkeler Forumu, bir takım konularda görev üstlenen bir organ olarak tanıyabilir. 5-6 ülkeden çekirdek bir çalışma gurubu oluşturulabilir. Kurumsallaşma faaliyetleri titizlikle yürütülmelidir. İİT tarafından son dönemde belirlenen "İİT ülkeleri STK'larına/düşünce kuruluşlarına İİT'de istişari kurum statüsü tanınmasına dair kurallar" bu noktada kritik önem taşımaktadır.

- Toplantıları hangi aktörlerin hangi koşullarda gerçekleştireceği kurallara bağlanmalıdır. İİT Düşünce Kuruluşları Forumu üyelerinin belirlenmesi için gerekli kuralları ortaya koymak oldukça zordur. Bununla ilgili olarak Akil Kişiler Kurulu üyeleri ciddi çalışmalar yapmalı ve konu izleyen toplantılarda sonuçlandırılmalıdır. Forum üyeliği için iki öneri getirilebilir. 1. Tümüyle gönüllülük esasına dayalı, 2. Hükümetlerce önerilen kurumların Forum üyeliğine getirilmesi

- İİT Ülkeleri Düşünce Kuruluşları için **İstanbul'daki mevcut merkezi yapılanmanın güçlendirilmesi** gereklidir.

- Forum bağlamında **ortak çalıştırılacak web portalı için moderatör belirlenmeli site interaktif biçimde işletilmelidir**.

- İİT ülkeleri arasında sağlıklı etkileşim kurulabilmesi için gerekli olan ilk şey **uygun enformasyon kanallarının oluşturulması ve elde edilen enformasyonun sağlıklı biçimde değerlendirilmesidir**. Düşünce kuruluşlarına bu noktada önemli görevler düşmektedir. Bu nedenle İİT ülkelerinde düşünce kuruluşlarının yüksek düzeyde kalifiye eleman istihdam edebilmelerine fırsat tanınmalıdır. Kamuoyları, karar alıcılar ve halklar arasında etkileşimin geliştirilmesi ve ilgili tarafların birbirlerini kolayca ve zamanında bilgilendirebilmelerini sağlama amacıyla ve bazı spesifik konuların gereği gibi ele alınabilmesi için **İİT bünyesinde özgün ağlar oluşturulmalıdır**.

- Güvenilir, meşru ve geniş muhatap kitlesi bulunan **medya kurumlarına erişim sağlanmalıdır**. Al Jazeera bu noktada iyi bir örnek olabilir.

- Forum çerçevesinde üniversitelerin yaptığı gibi çeşitli **yayınlar yoluyla forumun tanıtılması** sağlanabilir.

- **Batı'da faaliyet gösteren İslami kurumlardan temsilciler bulunması** gözden geçirilmelidir. Batı ile İİT ülkeleri arasındaki ortak referans noktaları üzerinde çalışmalar yürütülmelidir. İİT ülkeleri ile Batılı ülkeler arasındaki etkileşimin nitelikli hale getirilmesi konusunda da Forum ve ilgili kurullar ciddi katkı sağlayabilir. Bu noktada Batılı ülkelerdeki **sadece Müslüman topluluklar tarafından oluşturulan ve işletilen kurumlarla değil, Batılı ülkelerin genelini temsil eden düşünce kuruluşları ile etkileşime geçilmelidir**. İslamofobia, kültürler arası diyalog, siyasi sorunlar gibi alanlarda derinlikli ve işlevsel araştırmalar yapılmalıdır. **Uluslararası alanda genel kabul gören evrensel referans noktaları üzerinde birleşmeli** ve faaliyetlerimizi buna göre yönlendirmeliyiz.

İSLAM ÜLKELERİ DÜŞÜNCE KURULUŞLARI PLATFORMU (ISTTP)

1 Mart 2012 Baku-Azerbaycan

- Sadece genel sorunlarla değil, dar kapsamlı problemlere yönelik çalışmalar da yürütülmelidir. Önerilerin hayata geçirilmesi için hemen harekete geçilmesi temel ilke olmalıdır. **Forum hantal bir yapıya dönüşmemelidir.** Üretilen düşünceler pratik değer taşımalıdır.

- İİT ülkelerinin ulusal düşünce kuruluşları yanında **ortak düşünce kuruluşları** da olmalıdır. Uluslararası düzeyde oluşturulacak düşünce kuruluşları için yeterli düzeyde çalışan bir **idari merkez yanında İİT ülkelerini kapsayan bir ağ oluşturulmalıdır.** İİT düzeyinde çalışmak isteyen araştırmacıların istihdamına imkan hazırlanmalıdır. Akil Kişiler Kurulu bu tür faaliyetlere yön göstermelidir.

- **Düşünce kuruluşuna sahip olmayan yoksul ülkelere düşünce kuruluşu oluşturulması yönünde yardımcı olunmalı, IKB gibi kurumlardan bu noktada yardımcı olmak üzere finansal kaynak sağlanmalıdır.** Yukarıdan beri saydığımız konularda Akil Kişiler Kurulu ve mevcut diğer kurumlar öncü rol alabilir

3. Proaktif Öneriler

- Klişeleşmiş ama bir değişiklik getirme ve yön gösterme amacı gütmeyen deklarasyonlar yayınlamaktan kaçınılmalıdır. Açıklamalar fonksiyonel olmalıdır. Daha önceki yapılmış çalışmalar tekrarlanmamalı, çalışmaların kısır döngü haline gelmesi engellenmelidir.

- Kamu diplomasisi faaliyetleri son on yılda yoğunluk kazanmış; devletlerin ve uluslararası kuruluşların rolü %10 düzeyine gerilemiştir. Ama bu yüzde onluk pay belirleyici altın hisse düzeyindedir. Kamu diplomasisinde sivil toplum ve düşünce kuruluşları önemli roller üstlenmektedir. İİT ülkeleri kamu diplomasisi faaliyetlerinden azami derecede istifade etmelidir.

- İİT ülkelerinde sektörel faaliyetlere ağırlık verilmeli, örneğin eğitimle ilgili araştırmalar sadece eğitim bakanlıklarının bir işi olarak görülmemeli, düşünce kuruluşları da bu noktada devreye girmelidir.

- Gençlerin umutsuzluğa düşmelerini engellemeli ve onlara umut aşılmalı ve onları yeni ortaya çıkan küresel düzenin getirdiği meydan okumalarla baş edebilecekleri becerilerle donatmalıyız.

- İİT ülkelerinin uluslararası alanda daha etkin olabilmeleri için, bizzat İİT'nin daha etkin hale getirilmesi gerekir.

(Önemli Not: Hatırlatılmalıdır ki, yukarıda dile getirilen bu öneri ve düşünceler zaman yetersizliği nedeniyle gereği gibi tartışılmamıştır. Ayrıca, bütün öneriler tüm katılımcılar tarafından tümüyle onaylanmış da değildir.)